Reportatges | Tomàs Garcia / Irene Montagut | Actualitzat el 28/01/2023 a les 09:08

Jussà i Sobirà: crònica de més de 1.000 anys de separació

Per què es va produir el trencament del Pallars durant l'edat mitjana i quines conseqüències se'n van derivar?

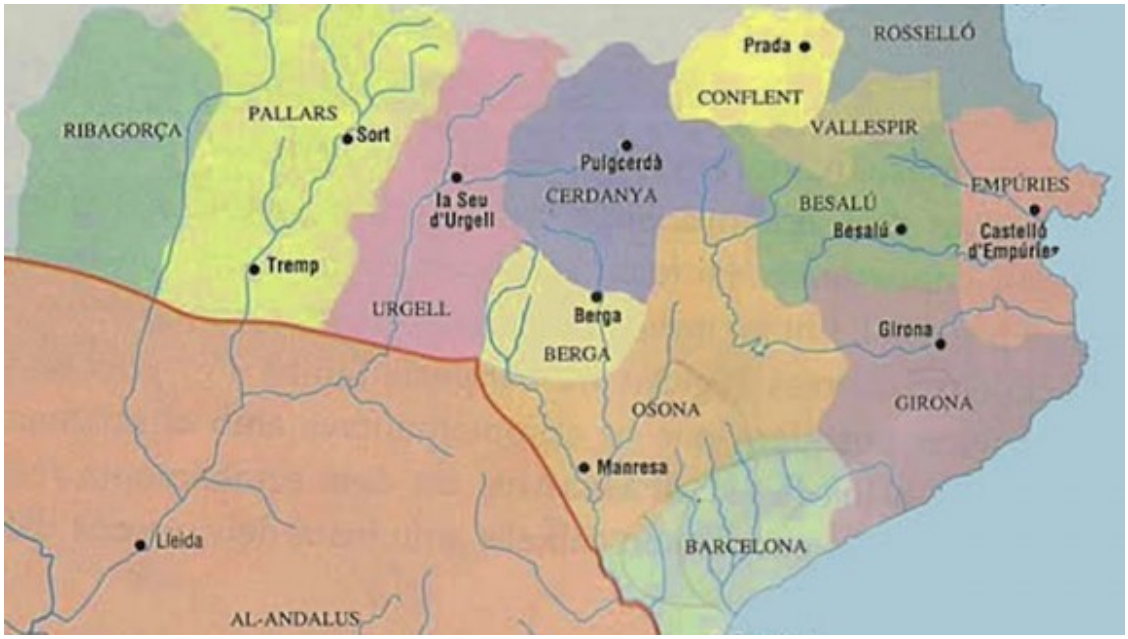

El 1010 pot ser considerat com un any clau per a la història de les dues comarques | Núria Garrido

[despiece] Aquest **gener**, a la secció de reportatges ***Aixaldes***, ens atrevim a mirar molts segles enrere, concretament, més de 1.000 anys, per descobrir el motiu pel qual el Pallars està dividit actualment en dues comarques. **Què va provocar aquesta separació?** El Jussà i el Sobirà van tornar a estar units en alguna ocasió? Què les separa i que les uneix actualment?
[/despiece]
Segurament, el **1010** és un any que actualment no té cap significat especial per a la majoria de pallareses i pallaresos. Potser perquè no s'ha explicat molt, o bé perquè ens queda massa lluny. Tanmateix, aquesta data pot ser considerada com a clau en la història del **Pallars**, ja que les conseqüències que se'n deriven van marcar de manera transcendental el futur de les nostres comarques.

Segons la historiografia, es tracta de l'any de la mort del comte de Pallars, **Sunyer I**. En el seu testament, el noble va donar el territori que governava als seus dos fills, els quals acabarien partint-se els dominis heretats. Amb el pas dels anys, aquests territoris acabarien esdevenint -salvant algunes diferències- en les dues comarques que coneixem avui en dia.
[intext1]
[h2]La independència del Pallars[/h2]
Però quin és l'origen d'aquesta separació? En primer lloc, cal remuntar-se als mateixos orígens del comtat de Pallars, que arribaria a ser un territori independent. Cap a l'**any 800**, els **francs**, i concretament el **comtat de Tolosa**, conquereix el territori que actualment ocupen les comarques pallareses, i que fins aleshores estava en mans dels **sarraïns**.

Tanmateix, el camí cap a la independència del Pallars no comença fins que es produeix una crisi dins del comtat tolosà. Una situació provocada per les disputes internes, i que va ser aprofitada per un noble local, que l'**any 972** s'apoderaria de la zona i fundaria la casa comtal del Pallars: **Ramon II de Pallars-Ribagorça**. Naixia, doncs, el **comtat subpirinenc independent de Pallars**.

El comtat del Pallars (en groc) durant el segle IX. Foto: Arxiu

[h2]Una qüestió d'herència[/h2]
I així arribem fins a la data que ens ocupa. Entremig, **Ramon II** havia tingut temps de repartir el Pallars i la Ribagorça entre els seus tres fills: el primer per a **Isarn I** i **Llop**, mentre que el segon va anar a parar a mans del tercer fill, **Bernat I.** Anys més tard, l'**any 1010**, es produiria una situació semblant, que ja s'ha comentat. El comte de Pallars, Sunyer I, mor, i divideix el comtat entre els seus descendents. No es tractava, tal com assenyalen els historiadors, d'una separació efectiva, però que a la llarga ho acabaria sent.

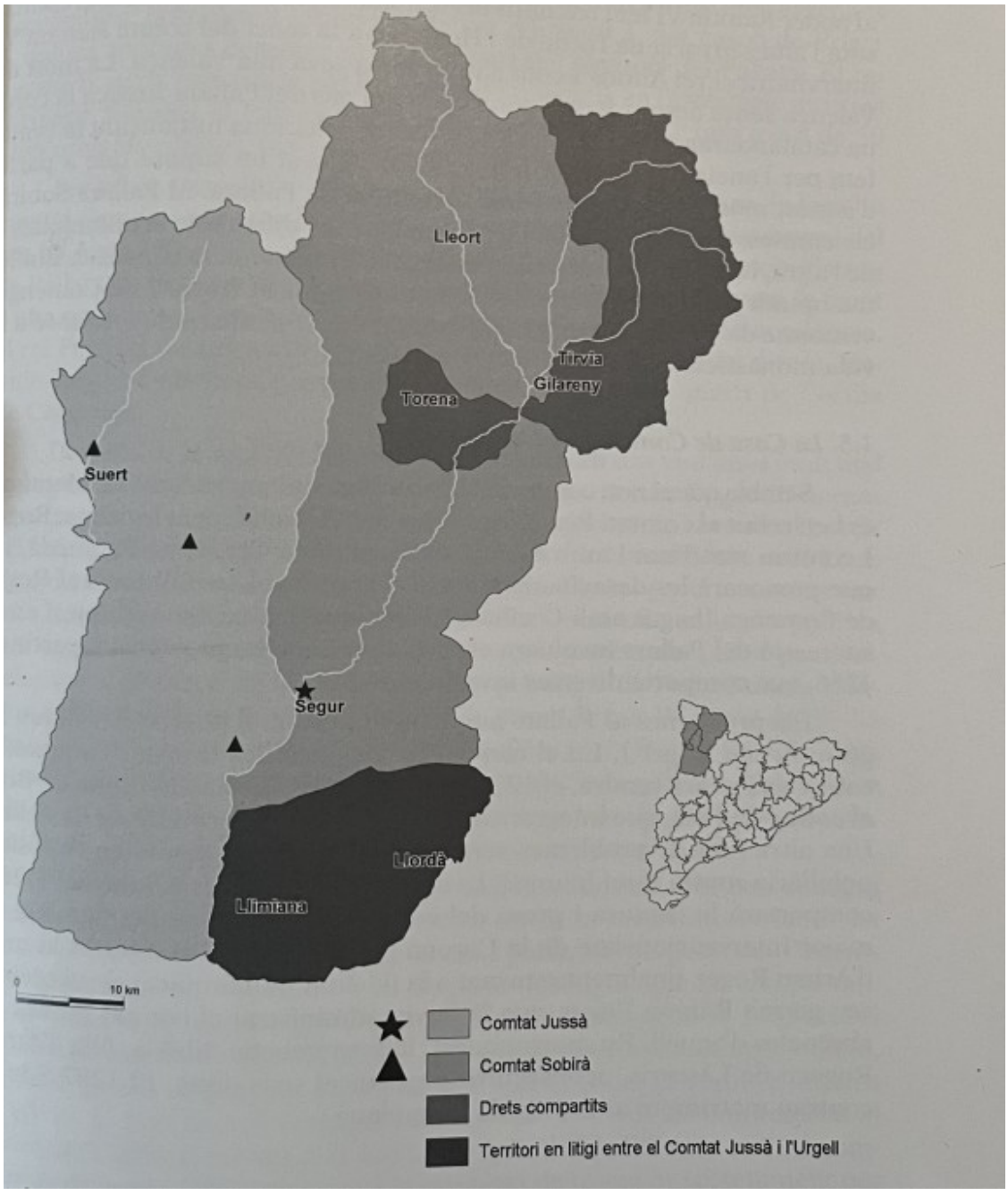
Un dels fills, **Ramon IV de Pallars Jussà**, era el qui més contrari es va mostrar a aquest repartiment, i ben aviat, van començar els problemes. El noble pallarès s'apodera d'alguns castells i valls del seu germà, **Guillem II del Pallars Sobirà**. Tot i que el bisbe d'Urgell va intentar posar pau entre els dos en un primer moment, la mort del comte del nord va avivar novament les disputes.

[h2]El Pallars, en guerra civil[/h2]
Guillem II és succeït pel seu fill, **Bernat II**, i a la seva mort, el substitueix el seu germà, **Artau I**. Tal com havia fet el tiet anys enrere, Artau conquereix castells i viles del comtat del Jussà quan les seves reclamacions no són ateses. El Pallars, doncs, viu durant aquests anys una autèntica guerra civil.

Però Artau I no només s'apodera dels territoris per mitjà de la força, sinó que també es val dels pactes i matrimonis. L'**any 1064**, es casa amb **Llúcia de la Marca**, cunyada del comte de Barcelona, a qui dona per a les esposalles els castells de Santa Engràcia, Toralla, Salàs, Peramea, Rivert i Bellveí, territoris aleshores en litigi amb Ramon IV.

Les querelles i els conflictes, però, finalment van acabar al voltant dels anys 1094 i 1095, i les

fronteres entre els dos comtats van estabilitzar-se. El resultat va ser un repartiment que no es correspon amb els límits actuals: l**es Valls d'Àneu, les de Cardós, el Pla de Corts i la part superior de la Conca de Tremp** eren possessió del comtat del Sobirà. Mentrestant, el comtat del Jussà posseïa les **Valls de Boí, de Barruera i la resta de la Conca trempolina**. I pel que fa a la **Vall d'Àssua** i la **Vall Ferrera**, eren de **sobirania compartida** entre els dos comtats.

Mapa de la repartició de territoris entre els comtats del Jussà i del Sobirà. Foto: Neret

[h2]La fi dels dos comtats[/h2]

Un cop separats definitivament, els comtats del Jussà i del Sobirà van experimentar trajectòries diferents. Tots dos, però, van afrontar el mateix repte: **assegurar la descendència per fer possible la seva supervivència**. En aquest sentit, el comtat del sud va ser el primer en caure. L'any **1178**, el comte Ramon VI mor i és succeït per la seva filla **Valença**, que passa a ser tutelada pel rei català **Alfons I el Cast**. La comtessa, però, mor el **1182** sense descendència, i passa a ser substituïda per l'anciana **Dolça de So**, la qual, 10 anys després, es ven el comtat a la corona catalanoaragonesa. El comtat del Pallars Jussà desapareix.

A partir de l'any **1192**, doncs, només existeix un comtat del Pallars. Tot i tenir una durada més llarga, el problema successori va ser una constant per al Sobirà. De fet, si bé el comtat va durar fins al **1487**, la dinastia pallaresa va acabar l'any **1229**, quan la comtessa **Guillema I** va vendre's el comtat al seu marit, **Roger de Comenge**, per **15.000 morabatins d'or**.
[intext2]
El Sobirà estaria aleshores controlat per dues dinasties diferents. Primer la **Casa de Comenge**, fins al **1295**, i finalment, per la **Casa de Mataplana**. Segurament, la fi del comtat del Pallars Sobirà és un dels episodis més coneguts de la història pallaresa medieval. I ho és per qui el va protagonitzar: **Hug Roger III**, **el darrer comte del Pallars**.

Aquest noble, considerat per uns com un heroi i rebel indomable, i per altres com un cruel repressor dels pagesos i traïdor a la corona, ha estat sempre envoltat per una aura de misteri i de simbolisme. El cas, però, és que amb la conquesta del comtat del Sobirà, el Pallars es converteix en el **darrer territori en incorporar-se a la corona**, i ja en condició de marquesat, perd la seva independència.

[h2]Units, però no sobirans[/h2]
Malgrat la seva primera separació i haver perdut la sobirania, val a dir que els territoris pallaresos sí que van tornar a estar units, almenys des d'un punt de vista administratiu. En primer lloc, per mitjà de les **vegueries**, les demarcacions vigents al Principat des del **segle XII** i fins al **Decret de Nova Planta** de **1716**. Així i tot, la **vegueria del Pallars**, que integrava les dues comarques i l'Alta Ribagorça, ben aviat passaria a dependre de la de Lleida, convertint-se en sotsvegueria.

Amb la derrota a la **Guerra de Successió** i la pèrdua dels drets i llibertats, Catalunya passava a estar dividida en **corregiments**. Tanmateix, i salvant les distàncies amb èpoques posteriors, el Pallars tornava a unificar-se, en aquest cas sota el corregiment de **Talarn**. Una divisió administrativa que es mantindria vigent fins a la instauració de les **províncies** l'any **1833**.

Divisió comarcal de Catalunya aprovada el 1936, amb l'Alta Ribagorça integrada dins del Jussà. Foto: ICGC

[h2]Història, identitat i objectius comuns[/h2]
En aquests darrers segles, doncs, Jussà i Sobirà han continuat separats. En l'actualitat, conformen dues comarques diferents, com estipula la divisió territorial de **1987**, i com ja va preveure la del **1936**, aprovada en plena Guerra Civil. Ara bé, malgrat estar separades per primer cop des del 1010 i fins avui en dia, **és innegable que ambdós territoris comparteixen molts trets**, així com una identitat comuna.

Una de les característiques més importants és el parlar propi: **el pallarès**. Un signe d'identitat que ens diferencia de la resta de territoris de llengua catalana. Una altra són les **relacions** entre les dues regions, siguin polítiques, socials, econòmiques o culturals, que malgrat la divisió, han perviscut al llarg dels segles, i a través de les quals **les dues comarques s'han retroalimentat i sobreviscut quan l'aïllament geogràfic era un gran obstacle**.

I finalment, el que també uneix els dos Pallars, a pesar de les múltiples diferències, són els seus **objectius comuns**. En primer lloc, lluitar per ser tractades com dues comarques amb els mateixos drets d'accés als serveis bàsics; frenar el procés de despoblament i **treballar per convertir-se en territoris on sigui possible, estudiar, treballar i viure dignament**. Aspiracions que també comparteixen amb altres comarques rurals, especialment les del Pirineu, però que en el cas del Pallars, i tenint en compte els seus orígens i la seva identitat, adquireixen més sentit que mai.

[hr] **Col·labora!**

Aquest **article** ha estat redactat gràcies a la **recerca**, el **treball** i l'**esforç** de periodistes. Si valores la nostra feina, ara pots **donar suport al projecte:**

[noticiadiari]68/6462[/noticiadiari]

Fes clic aquí per veure tots els reportatges de Pallars Digital